

מחשבת ישראל

לבתי ספר דתיים

השלמה לרמת 2 יח"ל

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבע סוגיות.
מבין סוגיות אלה עליך לבחור בשתי הסוגיות שלמדת.
(לכל סוגיה – 50 נקודות; סה"כ – 100 נקודות)
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) ענה אך ורק על שאלות הקשורות לסוגיות שלמדת.
(2) בסס את דבריך על המקורות. כתוב בקיצור ובבהירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטיטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיטה" בראש כל עמוד טיטה. רישום טיטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

שים לב: עליך לבחור בשתיים מהסוגיות IV - VII, ולענות על השאלות הקשורות לסוגיות שבחרת, לפי ההוראות בכל סוגיה. בחר רק בסוגיות שלמדת.

סוגיה IV – תפילה (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות:

על שתיים מהשאלות 1-3, ועל אחת מהשאלות 4-5.

ענה על שתיים מהשאלות 1-3 (לכל שאלה – 20 נקודות).

1. רבנו בחיי, חובות הלבבות

א. (1) ציין את שלושת סוגי המצוות, על פי רבנו בחיי.

ב. (2) לפי רבנו בחיי, לאיזה סוג שייכת מצוות התפילה? נמק.

(6 נקודות)

ג. "משל] לעבד שנתארח רב אצלו, ומסר את שירותו והטיפול בצרכיו (של רבו)

לאשתו ולבני ביתו, ועזב אותו ונתעסק בשעשועים ובמשחק..."

באר את הנמשל. בתשובתך התייחס לכל אחת מהמילים המודגשות. (8 נקודות)

ג. לדעת רבנו בחיי, מדוע תיקנו חכמים נוסח קבוע לתפילה? (6 נקודות)

2. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר שלישי; מהר"ל, נתיבות עולם, נתיב העבודה

א. על פי ריה"ל, מדוע תיקנו חז"ל תפילות אחדות במשך היום, ולא הסתפקו בתפילה אחת ביום? (4 נקודות)

ב. מהר"ל: "התפילות האלו אשר תיקנו (חז"ל) הם שלוש תפילות... ויש לשאול למה אלו

השלוש תפילות [דווקא] בזמנים אלו..."

מה עונה מהר"ל על כך "על דרך הפשט"? פרט והסבר את תשובתך. (12 נקודות)

ג. על פי מהר"ל, מדוע התפילה נקראת "עבודה"? (4 נקודות)

3. הרי"ד סולובייצ'יק, איש האמונה הבודד

א. "כיניתי את שתי הקהילות, הנבואית והמתפללת, בכינוי 'ברית', בגלל שלושה נימוקים..."

(1) ציין שניים מהנימוקים של הרב סולובייצ'יק לקביעה זו.

(2) הסבר את הדמיון בין תפילה לנבואה, על פי שני הנימוקים שצינת

בתת-סעיף (1).

(14 נקודות)

ב. שמוליק: "אם אני לא חש התרגשות מיוחדת וחויית קשר עם ה' בתפילה,

אני מעדיף שלא להתפלל כלל".

צחי: "אתה מגזים. עדיף להתפלל כהלכה, גם ללא חוויה כזו".

לאיזו משתי הדעות האלה היה הרב סולובייצ'יק נוטה? נמק. (6 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 4-5 (10 נקודות).

4. רש"ר הירש, ספר חורב

א. (1) לפי הרב הירש, מה פירוש המילה "להתפלל"? (3 נקודות)

(2) לאור פירוש זה, באר את הקשר בין התפילה ובין חיי המעשה של האדם.

(4 נקודות)

ב. במה "תפילה" נעלה יותר מ"בקשה"? (3 נקודות)

5. רמח"ל, דרך ה'

א. "הנה האדון ברוך הוא נתן לאדם דעה להיות מנהיג עצמו בעולמו (= בעולם הזה)

בשכל ובתבונה... והעניין הזה מיוסד על שני שורשים..."

הסבר, על פי רמח"ל, את אחד השורשים. (4 נקודות)

ב. על פי רמח"ל, ציין שתי מטרות של התפילה. (6 נקודות)

סוגיה V – דת ומדע (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות:

על שתיים מהשאלות 6-8, ועל אחת מהשאלות 9-10.

ענה על שתיים מהשאלות 6-8 (לכל שאלה – 20 נקודות).

6. רש"ר הירש, איגרות

א. (1) הסבר את ההבדל בין "תחילת מקורם" של דברי ההלכה ובין "תחילת מקורם"

של דברי האגדה, לדעת הרב הירש. (5 נקודות)

(2) מהי הסכנה העצומה למי שאינו מכיר בהבדל הזה, לדעת הרב הירש?

(5 נקודות)

(3) "משמע מהירושלמי וממסכת סופרים שאפילו דברי אגדה כבר נאמרו למשה

מסיני".

כיצד מסביר הרב הירש דברים אלה? (5 נקודות)

ב. מהו התפקיד של אגדות חז"ל, לדעת הרב הירש? (5 נקודות)

7. הרב ד"ר יחזקאל אפשטיין, אמונת היהדות

א. הסבר כיצד אפשר לראות את שורש האמונה וגם את שורש הכפירה

בתורת ההתפתחות, על פי הרב אפשטיין. (7 נקודות)

ב. הרב אפשטיין מציין "שתי נקודות מפתיעות ומעניינות" בסיפור הבריאה המקראי,

המתאימות לתורת ההתפתחות. הסבר אחת מהן. (7 נקודות)

ג. (1) המדע סבור שהעולם נתהווה במשך מיליוני שנים, ואילו לפי הסיפור המקראי

העולם נברא בשישה ימים.

לדעת הרב אפשטיין, כיצד יש לפרש את המילה "יום" בתיאור הבריאה

המקראי? (3 נקודות)

(2) לדעת הרב אפשטיין, כיצד יש לפרש את הביטוי "ויאמר אלקים" בתיאור

הבריאה המקראי? (3 נקודות)

8. ד"ר יצחק רפאל הלוי עציון, אמת מדעית ואמת דתית

- א. "יש להבדיל בין שני סוגי מדעים: בין מדעים החוקרים את העצמים הקיימים עכשיו בטבע... ובין מדעים החוקרים את העצמים ואת התופעות כדי לדעת את העבר".
איזה סוג של מדע אמין יותר לדעת ד"ר עציון? הצג אחד מנימוקיו. (6 נקודות)
- ב. ד"ר עציון טוען שמדידת הגיל הגאולוגי של כדור הארץ נשענת על כמה אמונות שאין להן בסיס מדעי אמתי.
ציין אחת מן האמונות האלה. (6 נקודות)
- ג. ד"ר עציון מציע כמה הסברים להימצאות מאובנים של בעלי חיים שונים.
הצג שניים מהסבריו. (8 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 9-10 (10 נקודות).

9. מהר"ל, באר הגולה

- א. "לכל דבר יש סיבה טבעית המחייבת אותו, ועל אותה הסיבה הטבעית יש סיבה אלוקית".
הסבר מהי "סיבה אלוקית", לפי מהר"ל. (5 נקודות)
- ב. הבא מדברי מהר"ל דוגמה ל"סיבה טבעית" ול"סיבה אלוקית". (5 נקודות)

10. פרופ' יהודה לוי, יהדות ומדע

- א. לדעת פרופ' לוי, מהו התפקיד המרכזי שהתורה צריכה למלא בהתפתחות המדע מעתה ואילך, ומדוע המדע זקוק לתפקיד זה של התורה? (6 נקודות)
- ב. כתוב שתי דוגמאות שמביא פרופ' לוי לתפקיד של התורה בהתפתחות המדע. (4 נקודות)

סוגיה VI – בחירה, השגחה, שכר ועונש (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות:

על שתיים מהשאלות 11-13, ועל אחת מהשאלות 14-15.

ענה על שתיים מהשאלות 11-13 (לכל שאלה – 20 נקודות).

11. רמב"ם, הקדמה למסכת אבות; חזון איש, אמונה וביטחון, פרק ו'

א. (1) רמב"ם: "עמידת האדם ושיבתו וכל תנועותיו ברצון ה' יתעלה ובחפצו".

הסבר כיצד רצון ה' בא לידי ביטוי בכל פעולה של האדם, לפי רמב"ם.

(5 נקודות)

(2) הסבר את דעתם של "כת המדברים" בעניין רצון ה'. (5 נקודות)

ב. חזון איש: "מאמיתת מציאותו יתברך נמצא העולם, והוא יתברך מהווה את הכול בכל רגע...

וכל התנועות המתהוות בכל קנייני מציאותו הדוממים, הצמחים, החיים והאישיים – הכול מידיעתו יתברך ומרצונו ומהסכמתו".

האם חזון איש סובר כמו רמב"ם או כמו "כת המדברים"? כתוב מה דעתך, ונמק את

דברך. (6 נקודות)

ג. הסבר כיצד יודע האדם איזה מעשה הוא טוב, לדעת חזון איש. (4 נקודות)

12. רמב"ן, פירוש לתורה, בראשית, י"ז, א'; שמות, ו', ב'

א. רמב"ן מזכיר שני סוגי נסים שה' עושה בעולם.

ציין את שני סוגי הנסים, הסבר אותם, והבא דוגמה לכל אחד מהם. (8 נקודות)

ב. (1) איזה שם משמות ה' מתאים לנסים שעשה ה' לאבות?

(2) איזה שם משמות ה' מתאים לנסים שעשה ה' על ידי משה?

(4 נקודות)

ג. הסבר את הדרישה של ה' מאברהם "והיה תמים", על פי רמב"ן. (4 נקודות)

ד. מדוע התורה מאריכה בתיאור השכר והעונש בעולם הזה, ולא מתארת כלל שכר ועונש

בעולם הבא? (4 נקודות)

13. חזון איש, אמונה וביטחון, פרק ב'

- א. הסבר את המושג "הביטחון המזויף", על פי חזון איש. (5 נקודות)
- ב. הבא דוגמה (משלך או משל חזון איש) להתנהגותו של בעל הביטחון המזויף. (5 נקודות)
- ג. חזון איש כתב שבעל הביטחון המזויף גרוע ממי שמשולל ביטחון לגמרי. ציין שני נימוקים לכך. (6 נקודות)
- ד. לפי חזון איש, מה ההבדל בין "אמונה" ובין "ביטחון"? (4 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 14-15 (10 נקודות).

14. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר ראשון

- א. מלך כוזר: "וזאת (הנבואה) הייתה אצלם ראָאָה הוודאית והאות הברור והמכריע על הגמול בעולם הבא".
- הסבר מדוע הנבואה היא ראָאָה ואות לגמול בעולם הבא. (5 נקודות)
- ב. לפי ריה"ל, מהו היתרון של ייעודי התורה על פני ייעודי הדתות האחרות? (5 נקודות)

15. הרב דסלר, מכתב מאליהו

- א. לפי הרב דסלר, מה עדיף: לקיים מצוות מתוך תחושה של בחירה או לקיימן מתוך תחושה של הכרח? נמק. (5 נקודות)
- ב. ראובן: "מדוע במקום ללמוד גמרא, כמו שאר תלמידי הישיבה, אתה לומד ספרי מחשבה ומוסר"? שמעון: "אני מרגיש שלימוד ספרי מחשבה ומוסר תורם לי יותר, וממילא הדבר תורם לכל הישיבה".
- מה, לדעתך, היה הרב דסלר אומר על דברי שמעון? נמק. (5 נקודות)

סוגיה VII – אמונת חכמים (50 נקודות)

אם בחרת בסוגיה זו, עליך לענות על שלוש שאלות:

על שתיים מהשאלות 16-18, ועל אחת מהשאלות 19-20.

ענה על שתיים מהשאלות 16-18 (לכל שאלה – 20 נקודות).

16. רמב"ם, הלכות ממרים, פרק ב'

- א. ציין מקרה שבו כל בית דין יכול לבטל החלטה של בית דין קודם. (5 נקודות)
- ב. ציין סוג של דין שרק בית דין שגדול מבית דין קודם יכול לבטל. (5 נקודות)
- ג. (1) ציין סוג של דין, שאפילו בית דין שגדול מחברו אינו יכול לבטל. (5 נקודות)
- (2) באיזה תנאי אפשר בכל זאת לבטל דין כזה? (5 נקודות)

17. הר"ן, דרשות הר"ן, הדרוש החמישי

- א. לפי הר"ן, "אין הפרש בין המטלטל מחט מחמה לצל בשבת... לאוכל חלב".
- (1) מהו ההבדל בין טלטול מחט בשבת ובין אכילת חלב? (5 נקודות)
- (2) הסבר מדוע, לדעת הר"ן, אין הפרש ביניהם. (5 נקודות)
- ב. לדעת הר"ן, מהי הסיבה ש"ספיקא דרבנן לקולא"? (5 נקודות)
- ג. רב נחמן (בגמרא) סבור שמצוות הדלקת נר חנוכה אינה נסמכת על מצוות "לא תסור", אלא על הפסוק "שאל אביך ויגדך".
- לדעת הר"ן, מדוע רב נחמן סבור כך? (5 נקודות)

18. ריה"ל, ספר הכוזרי, מאמר שלישי; רמב"ם, הלכות ממרים, פרק ב'; מהר"ל, באר הגולה

- א. מלך כוזר שאל מדוע כשחכמי ישראל חידשו מצוות ותקנות, לא נחשבה פעולתם עברה על המצווה "לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו".
- מה ענה החבר על שאלה זו? (5 נקודות)
- ב. לפי רמב"ם, מדוע כשחכמים מוסיפים גזרות ותקנות או מתירים איסורים – אין מעשיהם נחשבים עברה על המצווה "לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו"? (5 נקודות)
- ג. הסבר על פי מהר"ל את האיסור "לא תספור", והבא דוגמה לאיסור זה. (5 נקודות)
- ד. לדעת מהר"ל, בנוגע למצווה "לא תגרעו" – מה חמור יותר: גריעה ממצווה או אי-קיומה כלל? כתוב גם את נימוקו. (5 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 19-20 (10 נקודות).

19. ספר החינוך, מצווה "לשמוע מכל בית דין שיעמדו לישראל"

ומצווה "שלא להמרות פי בית דין הגדול"

א. מהו הרעיון שבעל ספר החינוך לומד מדברי חז"ל "יפתח בדורו כשמואל בדורו"?

(5 נקודות)

ב. מהו הרעיון שבעל ספר החינוך לומד מדברי הקב"ה "נצחוני בני" (בנוגע למחלוקת על

תנורו של עכנאי)? (5 נקודות)

20. הרב דסלר, מכתב מאליהו

א. רבים מהיהודים התנגדו לשתף החלטות של מרדכי היהודי.

ציין החלטה אחת של מרדכי, והבא את נימוקם של המתנגדים לה. (5 נקודות)

ב. לדעת הרב דסלר, מה הייתה הסיבה לגזרה של המן על היהודים, ובזכות מה הם

ניצלו ממנה? (5 נקודות)

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך